

Ög 200. Uddarp, Sya sn. Nu vid kyrkan.

Pl. 107, 110.

Litteratur: A. Nordén, Rapport till Riksantikvarien sept. 1946, dnr 4022/46 (ATA)²¹; G. Olson, Rapport till Riksantikvarieämbetet ^{18/12} 1946, dnr 5593/46 och 5624/46 (ATA); Finns även korrespondens mellan Nordén och Sya församling ^{24/6, 15/7} och ^{16/8} 1946 (Nordéns arkiv, Stiftsbiblioteket i Linköping); O. Bohm, Sya socken, i: Sveriges bebyggelse, Östergötlands län I (1946), s. 595.

Runstenen härstammar från en till Uddarp hörande hage, i vilken man någon gång vid 1800-talets mitt hämtade sten till kyrkogårdsmuren, som då skulle omsättas. Sedermera kyrkoherden i V. Harg, Fr. Lejman, hade under ett besök i hagen lagt märke till, att en av de för borttransport uttagna stenarna bar spår av runskrift på ytan och förebrådde arbetarna, att de söndersprängt ett sådant lag-skyddat minnesmärke. Därvid synes det emellertid ha stannat, vad beträffar åtgärder för stenens skyddande, ty stenen har bortförts till kyrkogården. Då C. F. Nordenskjöld år 1871 undersökte socknen, omtalade Lejman sin iakttagelse för Nordenskjöld, som beslöt att söka framleta stenen. Han undersökte länge förgäves kyrkogårdsmuren men iakttog till sist, just i solnedgången, mörkare streck på den västra kyrkogårdsgrindens stolpar. Han kunde efter undersökning där läsa orden **umbl · ufta...** Brate fick vid sin undersökning fram ytterligare några fragment av slinglinjer och runor. Vid min granskning av stenen sommaren 1945 fann jag emellertid, att runskriften fortsatte ett betydande stycke under marken. Runstenen upptogs och restes på kyrkogården i gräsmattan 6 m. söder om kyrkans sydvägg, närmast framför långhusets ände mot tornet. Det visade sig vid upptagningen, att runstenen efter borrhning hade avsprängts i bottenänden, och att den vid sidorna hade tillhuggits för att bli lämpad som grindstolpe. Vid tillhuggningen av högra sidan hade man stannat vid ett obetydligt utsprång i stenens kant; här stå på det sålunda skonade nederpartiet av smalsidan runorna **kupm**, och den upptill rundbågade **m**-runans ena bygel ligger på utbuktningens översida. Stenen har alltså haft inskrift åtminstone på den ena smalsidan; då den andra (= vänstra) ursprungliga smalsidan nu är helt bortsprängd, kan man ej avgöra, om inskrift funnits även där. Bortsprängningen har här skett med hjälp av åtm. tre borrhål, indrivna från framsidan, och ett från baksidan. Bortsprängningen har avlägsnat ej blott en eventuellt befintlig text på stenens vänstra smalsida utan även våldsamt stympat texten på framsidan längs vänstra kanten.

Den hårda medfart, som stenen varit utsatt för genom människors ingrepp, har samverkat med en stark vittring, som på stora delar av framsidan nästan helt utplånat radlinjer och runor, så att stenen nu är ytterligt svårläst. Detta är mycket att beklaga, då stenen till hela sin stil framstår såsom ett av landskapets äldre runminnesmärken från den svensk-danska runradens tid: uppradandet av runorna i vertikalt ställda kolumner med ett horisontalt begränsningsstreck nedtill påminner om **Rökstens-tidens**²² inskrifter, **m**-runan är av den i särskilt denna del av Östergötland förekommande typen med bistavarna hopböjda till en cirkel, skriften löper på två sidor, kanske har den funnits även på den bort-huggna tredje sidan, allt drag som ställa stenen vid sidan av en del runminnesmärken av äldre typ. Påfallande är likheten med Ög 98 Strålsnäs, Ög 193 Härberga.

Plansch 107b. Ög 200.
Uddarp, Sya sn. Nu vid
kyrkan. Foto Nordén 1946.
[Jansson skriver 1947:
Endast översiktsbild.]

²¹ Nordén anger felaktigt »Ög 199» i rapporten.

²² Rättat från Nordéns Rökstenenstidens.

Så förvittrad och sönderslagen, som stenen nu är, blir texten svår att återställa. Till läsningen är följande att anmärka:

Framsidan (=A):

Rad I (längs framsidans vänstra kant): r. 1 **k**, tydlig, helt bevarad. Sannolikt har runorna i denna rad begränsats upptill av en linje längs stenens kant, sådan som man kan se dess motsvarighet på högra sidan ställvis bevarad där. 2 **a**, likaså välbevarad. R. 3, sannolikt **r**, hst välbevarad, avståndet till nästa runa anger, att runan måste ha haft en bst som till **r** eller **u**. Upptill kvarstår en t.o.m. djup rundning såsom övre delen av bst till **r**, och mot denna svarar en 8 cm lång fåra i stenens yta, låt vara nedtill mera obestämd, som kunde vara bst:s nedre del. I mellanrummet mellan de förutsatta bägge brottstyckena av bistaven är ytan ojämn och lämnar möjlighet för antagandet, att rundningen upptill efter en lämplig inbuktning som vid **r** förenat sig med strecket nedtill. För antagandet av en **u**-runa är ytan däremot mindre gynnsam. Jag räknar alltså med, att här bör läsas **r**. R. 4: hst välbevarad, avståndet till nästa hst, som även den är välbevarad, anger, att runan måste ha haft en bst t.h. Runans topparti är avslaget, men en skåra uppifrån snett nedåt höger kan vara änden av en bst till en **l**-runa. Emellertid finns också en rundad fåra, som utgår från hst:s nedre hälft och som kunde vara nedre delen av bygelns till en **þ**-runa. Den når ej fullt fram till den uppifrån kommande fåran. På paleografiska grunder torde knappast kunna avgöras, om runan varit en **l**- eller en **þ**-runa. R. 5: hst väl bevarad, avståndet till nästa runa anger, att antingen ett sk, en bst eller en annan runa funnits t.h. om runan. Ytan visar nu intet spår av bst, och runan bör därför kunna ha varit ett **i**, mindre sannolikt **t** eller **l**. I mellanrummet mellan r. 5 och r. 7²³ tycker man sig se en mycket fin hst, och sannolikt har här funnits en runa 6. Sammanhanget synes då göra rimligt, att det varit en **r**-runa (namnet *Garðir).

R. 7: hst:s nederdel bevarad, intet tydligt spår av bst. Det bortslagna stycket är stort nog för att tillåta, att exempelvis en bst till en **a**-runa kunnat befinna sig därpå. R. 8: nederdelen av en hst och en bst med en viss lutning åt vänster, runan alltså sannolikt **u**. R. 9: nederdel av hst. R. 10: nederdelen av hst. R. 11: nederdelen av en **r**-runa, tämligen tydligt bevarad. Av runorna 12—19²⁴ återstå nu endast korta stumpar av hst:na.

Rad II (längs framsidans högra kant): Ytan över stenens hela topparti är så starkt vittrad, att numera ytterst litet av såväl slinglinjer som runor låter urskilja sig. Raden inledes med två svagt skönjbara linjer, som antingen kunna tillhöra orneringen eller vara stavar. Mera säkert urskiljbar är först r. 20, som synes kunna vara nederdelen av en **r**-runa. R. 21: endast svagt och fragmentariskt synlig hst. R. 22, dito. Avståndet mellan r. 21 och 22 anger, att 21 bör kunna ha haft bst t.h. Den kan alltså ha varit exempelvis en **f**-runa, och då en fin fåra löper snett uppåt mot höger till mittre delen av hst i r. 22, kan denna ha varit en **a**-runa, varigenom läsningen 21—22 **fa** uppstår. Efter r. 22 finnes i radens mittre höjd en fin grop, som kan tagas för huggen, men då inskriften i övrigt ej visar säkra spår av sk, bör gropen nog anses vara naturlig. R. 23: hst svagt antydd och svaga spår av en båge t.h. om denna såsom till en **þ**-runa. R. 24: hst rätt tydlig, t.h. en bst såsom till en **k**-runa. R. 25: här läser Brate **a**. Hst är delvis ganska tydlig, ytan på ömse sidor om denna stav är försedd med hårda, upphöjda kristaller, och man har svårt att här urskilja andra spår av en bst än en svag, uppåtgående fördjupning t.h. om hst, som till en **a**-runa. R. 26: rätt tydlig hst, över vars mitt en sned fördjupning svagt skymtar, som kanske kunde vara spåren av bst till en **n**-runa. Avståndet till de bägge omgivande runorna är påfallande stort, runan kan ha haft bistavar på ömse sidor och alltså ha varit exempelvis **r**. R. 27—37, **utinkarlauk**, samtliga runor oomtivistliga, om ock delvis mycket svagt skönjbara.

Rad III (i vågrät riktning nedtill): R. 38—40, **kir**.

Rad IV (mittraden): R. 41, särskilt välbevarat **m** med cirkelrunt topparti. R. 42—53, **utrkumlaufti**. Därefter är stenytan så vittrad, att man icke kan urskilja vare sig radlinjer eller runor.

Ornamentiken är påfallande tafatt utförd. Den utgöres blott av en dubblering av den ena radlinjen i stenens övre ände.²⁵

Rad V (på stenens högra smalsida): R. 54—57, **kuþm...**

²³ Nordén skriver 6, Wessén markerar denna sexa och den följande och skriver ett frågetecken i marginalen.

²⁴ Härifrån är numreringen av runorna felaktig hos Nordén.

²⁵ I marginalen har Wessén skrivit: Skall detta kallas *ornamentik*?

Inskriften synes alltså kunna antagas ha varit:

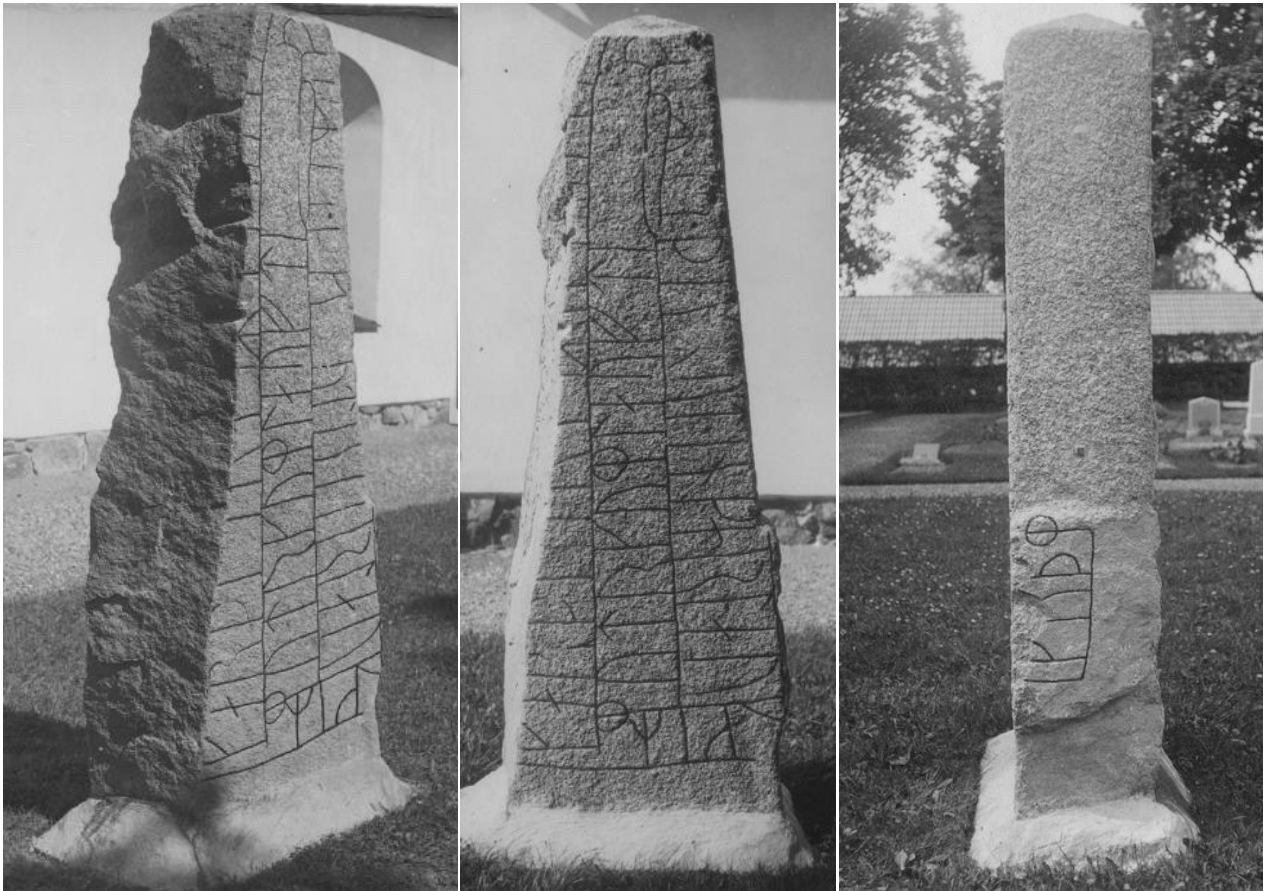
kar²⁶i--u-ir²⁷-----r²⁸þka- utinkarl auk kirmutr kuml aufti... kuþm...

Inskriften är tolkningsbar blott i partiet *Oðinkarl auk Gæirmundr kuml æftir ... Guþm[undr] ...*

»... Odenkarl och Germund minnesvården efter ... Gudmund (ristade?)»²⁹

Det är anmärkningsvärt, att namnet Germund förekommer på en annan sten i denna del av Östergötland, även här i förening med två av de drag, som särpräglade Uddarpstenen: **m**-runans cirkelrunt omböjda bst och förekomsten av en med radlinje inramad inskrift på stenens ena smalsida. Tyvärr lämnar denna fragmentariskt bevarade inskrift, Ög 193 Härberga k:a, icke några hållpunkter för en identifiering av Germunds släkt, utom det att han (**kermut**) nämnes som 'måg' (släkting) till en (Sig)sten. De besläktade dragen i stenarnas utförande gör det dock frestande att antaga, att det i bägge fallen rör sig om samma person. Avståndet mellan Sya och Härberga är endast en halv mil. I övrigt förekommer namnet Germund i Östergötland blott på en sten å södra Slätbaksstranden, Ög 99 Hov (**kirmutr**), men möjligen döljer det sig bakom några dåligt bevarade runor å Ög 203 Gottlösa (3 km från Härberga, 5 km från Sya).

Det i Uppsverige icke ovanliga namnet *Oðinkarl* är förut icke belagt i Östergötland.^{30, 31}

Plansch 110. Ög 200. Uddarp, Sya sn. Nu vid kyrkan. Foto Nordén 1946 (pl. 110a) och 1947 (pl. 110b och c). [Jansson skriver 1947 om pl. 110a och 110b: Dålig.]

²⁶ Nordén skriver **i**, men också däröver **þ**. I marginalen anger Wessén: Bättre: -

²⁷ Nordén skriver **-----**, medan Wessén i marginalen antecknar »Hur är det med räkningen mellan 11 och 18? Bättre att icke numrera här?». I utgåvan anges genomgående **-**, eftersom Nordén anger att det finns stumpar av huvudstavarna, jämför plansch 110.

²⁸ Nordén har **fq**, vilket Wessén ändrat till **--**. Om de följande runorna skriver Wessén i marginalen: 23—24 **u**?

²⁹ I sin artikel om Sya socken i Sveriges bebyggelse, Östergötlands län I, skriver Oscar Bohm bl.a.: Den del av inskriften, som ännu finnes kvar, har enligt den senaste, av fil. doktor Arthur Nordén utförda undersökningen, följande lydelse: »Odenkarl och Germund de resa minnesmärket efter ----- Gudmund ristade runorna.»

³⁰ I Nordéns arkiv på Stiftsbiblioteket i Linköping finns en notering kring Ög 200 gjord senast 1948 under rubriken »Kompletteringar till Ögs run-inskrifter» som lyder: Namnet *Oðinkar* behandlas av Harry Andersen i en uppsats i Namn och bygd 1944—5, sid. 101 ff och betecknas där såsom speciellt danskt.

³¹ Sist i stycket hade Nordén skrivit », lika litet som det för Uddarp-inskriftens vidkommande blott hypotetiskt antagna namnet Ermund», vilket Wessén strukit.

Detta dokument ingår i en digital utgåva av Arthur Nordéns supplement till Erik Brates Östergötlands runinskrifter. Manuset avslutades 1947 och var tänkt att tryckas 1948. Utgåvan publiceras fritt tillgänglig på Internet.

Texten innehåller inte nyare litteraturreferenser än 1947 och tar ingen hänsyn till modern runforskning och måste därför användas med reservationer. Utgåvan är ännu preliminär och kan komma att revideras. Hittar du felaktigheter är du välkommen att meddela dessa till utgivaren på nedanstående e-postadress.

Utgivare: Jan Owe

Kontakt: runor@gamlebo.se

Senast ändrad 2020-05-21